

บริบทและการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อการจัดการศึกษาโดยครอบครัว:

กรณีศึกษาภาคใต้ของประเทศไทย

Contexts and Learning Process Management of Home Schooling:

A Case Study of Southern Thailand

รุจณี เอ็งนัวน (Rudjane Engchun)* ดร.เอกกรินทร์ สังข์ทอง (Dr.Ekkarin Sungtong)**

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทของการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวจากกรณีศึกษาในภาคใต้ของประเทศไทย ผู้เข้าร่วมงานวิจัย คือ ครอบครัวที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวระดับประถมศึกษา จำนวน 4 ครอบครัว ในภาคใต้ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ส่วนผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ ผู้ปกครอง ผู้เรียนและครูผู้สอน จำนวน 24 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ครอบครัวมีความพร้อมเรื่องการจัดการศึกษาโดยครอบครัวภายในครอบครัวเป็นอย่างดี สาเหตุสำคัญในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว คือ กระบวนการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนไม่เหมาะสมกับธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียน และต้องการปลูกฝังนิสัยรักการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของครอบครัวเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและการเรียนรู้จากประสบการณ์ซึ่งในแต่ละขั้นตอนมีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับวิถีชีวิตของครอบครัว

ABSTRACT

The objectives of this qualitative research were to examine contexts of home schooling and learning process management organized by home schooling families in Southern Thailand. Participants were four home schooling families at a basic education in the South of Thailand through purposive sampling. 24 key informants of this study were guardians, homeschoolers and teachers. The data was analyzed by content analysis. The findings showed that the home schooling families had the good readiness in providing home schooling. The important reason for homeschooling was that an instructional and learning process in the school was not fit for the learning nature of homeschooler and the families want to instill a love of learning for leading to Lifelong learning. The learning process management was student-centered style and experience-based learning which each step was flexible corresponding with families' lifestyle.

คำสำคัญ: การศึกษาทางเลือก การจัดการศึกษาโดยครอบครัว การจัดการกระบวนการเรียนรู้

Key Words: Alternative education, Home schooling, Learning process management

* นิสิต หลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

**ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บทนำ

หลักสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่มีเจตนารมณ์เน้นย้ำถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย จากหลักการข้างต้นจึงได้กลายมาเป็นเจตนารมณ์และหลักการสำคัญของ การปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ทำให้ระบบการศึกษาไทยจัดเป็นระบบการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งส่งเสริมให้เกิดการสร้างสรรคั นวัตกรรมของการศึกษาเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในสังคมไทยไปสู่การศึกษาทางเลือก ซึ่งหมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนที่ไม่ประสงค์จะเรียนในระบบการศึกษาตามปกติซึ่งมีเหตุผลมาจากพื้นฐานของบุคคลตามปรัชญาความเชื่อทางการศึกษาและการเรียนรู้หรือตามปรัชญาความเชื่อทางการเมือง ศาสนาและความศรัทธา หรือเป็นการสนองความต้องการส่วนบุคคลเป็นการเฉพาะมิใช่การศึกษาที่จัดให้กับบุคคลทั่วไป ตัวอย่างการจัดการศึกษาทางเลือกในปัจจุบัน สามารถเห็นได้จาก รูปแบบของโรงเรียนวิถีธรรม โรงเรียนวิถีธรรมชาติ การจัดการศึกษาโดยครอบครัว (Home-school) (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2551) ซึ่งเป็นไปตามกฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว พ.ศ. 2547 โดยมีคำจำกัดความเพื่อให้เป็นเกิดความเข้าใจตรงกันยิ่งขึ้น การจัดการศึกษาโดยครอบครัว หมายถึง การศึกษาขั้นพื้นฐานที่บิดา หรือมารดา หรือผู้ปกครอง เป็นผู้รับผิดชอบจัดการศึกษาให้บุตรหลานด้วยตนเอง หรือเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2549)

สำหรับในสถานการณ์ปัจจุบันต้องถือว่าการศึกษานอกระบบในสังคมไทยกำลังเติบโตมากยิ่งขึ้น เพื่อที่จะก้าวไปถึงเป้าหมายของแต่ละครอบครัว ซึ่งเหตุผลในการตัดสินใจจัดการศึกษาโดยครอบครัวใน

ประเทศไทยนั้นเกิดขึ้นจากหลากหลายสาเหตุ ดังนี้ การศึกษาในระบบเน้นการจดจำ การแข่งขัน เพาะ สร้างความเห็นแก่ตัวมากกว่าความเมตตาอาทร ไม่เพียงมีปัญหาในเรื่องคุณภาพ ทั้งยัง “ทำให้การเรียนรู้เป็นความทุกข์” (ประเวศ วะสี, 2553) ด้วยเหตุเหล่านี้ ครอบครัวจึงตัดสินใจจัดการศึกษาโดยครอบครัว เนื่องจากครอบครัวก็มีทักษะ ความเชื่อและแนวคิดที่แตกต่างหลากหลายกันไป ซึ่งเชื่อมโยงกับการดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

เมื่อกระทำการใดๆ สิ่งก็ตามมานอกจากผลลัพธ์ที่ดีนั้น ยังมีปัญหาอุปสรรคควบคู่มาด้วย การจัดการศึกษาโดยครอบครัวก็เช่นกัน จากรายงานการวิจัยเชิงคุณภาพ เรื่องภาคีบ้านเรียน การจัดการศึกษา ร่วมกันระหว่างครอบครัว สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา และเครือข่าย พบว่าครอบครัวต้องการการส่งเสริมสนับสนุนใน 2 ลักษณะ ดังต่อไปนี้ 1) ครอบครัวที่อยู่ในช่วงสนใจ/ตัดสินใจสิ่งที่ต้องการมากที่สุด คือ ข้อมูล ข่าวสาร ข้อปฏิบัติในการจดทะเบียน ขออนุญาต ตัวอย่างแผนการจัดการศึกษาของครอบครัว และบทเรียนประสบการณ์ของครอบครัวที่ได้จัดการศึกษามาก่อน 2) ครอบครัวที่เริ่มต้นจัดการศึกษาสิ่งที่ต้องการมากที่สุด คือ การเสริมความรู้ และทักษะในการเป็นนักจัดการเรียนรู้และการวัด ประเมินผลการศึกษา เป็นต้น (สำนักงานเลขาธิการ สภาการศึกษา, 2550) ในภาคใต้เองก็มีสภาพไม่ต่างกัน พบว่าในภาคใต้ ปัจจุบันมีครอบครัวที่สนใจจะจัดการศึกษาโดยครอบครัวมากขึ้น แต่ขณะเดียวกันก็พบว่าคนทั่วไปส่วนใหญ่โดยเฉพาะผู้ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับภาคการศึกษาก็ยังไม่มีความเข้าใจในเรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้ การติดต่อประสานงานกับ เจ้าหน้าที่ของรัฐค่อนข้างมาก จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจ ศึกษาการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครอบครัวผู้จัดการ ศึกษาโดยครอบครัวในภาคใต้และคาดหวังว่าการ ศึกษาวิจัยครั้งนี้จะช่วยให้เกิดความเข้าใจและเป็นส่วน หนึ่งในการเติมเต็มโอกาสทางการศึกษาของสังคมไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาบริบทของครอบครัวที่จัดการศึกษา โดยครอบครัวและการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ ครอบครัวที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวจากกรณีศึกษา ในภาคใต้ของประเทศไทย

วิธีการวิจัย

การออกแบบงานวิจัยนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการศึกษาแบบพหุกรณี โดยมีผู้เข้าร่วมงานวิจัย คือ ครอบครัวที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวจำนวน 4 ครอบครัวจากทั้งหมด 27 ครอบครัวใน 8 จังหวัด โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วยผู้ปกครอง ผู้เรียนและครู หรือผู้สอนที่รับผิดชอบในการจัดกระบวนการเรียน ให้กับผู้เรียน จำนวน 24 คน ตามแนวทางการคัดเลือก ตัวอย่างที่สามารถเป็นแบบฉบับให้เราเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราวได้ดี (typical cases) (Merriam, 2009) ด้วยเกณฑ์ที่กำหนดดังนี้ 1) เป็นครอบครัวที่จัดการศึกษา โดยครอบครัวระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในปัจจุบัน 2) มีประสบการณ์ในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวอย่างน้อย 3 ปี ทั้งนี้ครอบครัวอาจจดทะเบียนหรือไม่จดทะเบียนกับหน่วยงานใดก็ได้ ในงานวิจัยฉบับนี้เน้นให้เห็นการดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ใน 4 รูปแบบ คือ แบบศูนย์การเรียนรู้ แบบครอบครัวเดี่ยว แบบมีข้อตกลงร่วมกับทางโรงเรียนและแบบแบบรวมศูนย์ การจัดการในที่เดียวซึ่งใช้หลักสูตรจากต่างประเทศ และ 3) เป็นครอบครัวที่ยินดีให้ความร่วมมือในการดำเนินการวิจัย โดยใช้ชื่อครอบครัวเป็นนามสมมติ ดังต่อไปนี้

ครอบครัว A มีประสบการณ์ 10 ปี จัดการศึกษาในลักษณะแบบศูนย์การเรียนรู้ จดทะเบียนที่เขตพื้นที่การศึกษาจังหวัด

ครอบครัว B มีประสบการณ์ 10 ปี ดำเนินการแบบครอบครัวเดี่ยว โดยบริหารจัดการเอง ทั้งหมด จดทะเบียนที่เขตพื้นที่การศึกษาจังหวัด

ครอบครัว C มีประสบการณ์ 5 ปี จัดการศึกษาแบบมีข้อตกลงร่วมกับทางโรงเรียนควบคู่กับการจดทะเบียนที่โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก

ครอบครัว D มีประสบการณ์ 6 ปี โดยมีจัดการศึกษาแบบมีข้อตกลงร่วมกับโรงเรียนนานาชาติ จดทะเบียนกับองค์กรต่างประเทศ

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ควบคู่กับการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วมซึ่งผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์-สิงหาคม ในช่วงปีการศึกษา 2556 และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1) ศึกษา วิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบริบทของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวเพื่อให้ได้ประเด็นข้อคำถามสำหรับสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 4 ประเด็น ได้แก่ ก) ภูมิหลังของพ่อแม่ อันหมายถึงความพร้อมในการจัดการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยด้านผู้ปกครอง ได้แก่ วุฒิการศึกษา อายุ ประสบการณ์การจัด อาชีพ การจดทะเบียน ข) มุद्เหตุในการจัด ค) ปรัชญาและแนวคิด และ ง) รูปแบบการดำเนินการ และในส่วนการจัดกระบวนการเรียนรู้ของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ครอบครัวจำนวน 4 ประเด็น ได้แก่ หลักสูตร วิธีการจัดการเรียนการสอน การใช้สื่อ และแหล่งเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้

2) นำประเด็นข้อคำถามที่ได้จากขั้นตอนที่ผ่านมา มาจัดทำเครื่องมือที่เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างจำนวน 3 ชุด เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ปกครอง ผู้เรียน และครูผู้สอนที่รับผิดชอบในการจัดกระบวนการเรียน ให้กับผู้เรียน แล้วตรวจสอบความถูกต้องของแบบสัมภาษณ์โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน

3) ติดต่อกับ ทาบทามและนัดเวลาสัมภาษณ์ ครอบครัวกรณีศึกษา เป็นจำนวนอย่างน้อย 3 ครั้ง สัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้เวลาประมาณ 1.30-2 ชั่วโมง ซึ่งถือว่าเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการสัมภาษณ์

ในการทำวิจัยเชิงคุณภาพ (Seidman, 1998) และผู้วิจัยใช้ชีวิตร่วมกับครอบครัวกรณีศึกษาทั้ง 4 ครอบครัวเป็นเวลาอย่างน้อย 1 สัปดาห์

4) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และตามด้วยวิธีเปรียบเทียบความเหมือนและความต่าง (Constant comparative techniques) ของข้อมูลในแต่ละบทสัมภาษณ์

5) การสร้างความน่าเชื่อถือของงานวิจัย ผู้วิจัยใช้เวลาที่เหมาะสมกับผู้ใช้ข้อมูลสำคัญคือมีการติดต่อประสานงานอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการเพื่อทำความเข้าใจก่อนเพื่อประโยชน์ในการได้ข้อมูลที่มีคุณภาพ และการสร้างความไว้วางใจในการให้ข้อมูล (Lincoln และ Guba, 1985) และตรวจสอบ ข้อมูลแบบสามเส้าโดยใช้แหล่งข้อมูลที่หลากหลายต่างกันและเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านวิธีการเก็บข้อมูลที่หลากหลาย

ทั้งนี้ในงานวิจัยฉบับนี้ มีข้อจำกัดทางการวิจัยที่ใช้จำนวนกลุ่มตัวอย่างครอบครัวน้อย เนื่องจากต้องการเจาะลึกเพื่อให้เข้าใจวิถีชีวิตและธรรมชาติของครอบครัวอย่างลึกซึ้ง ซึ่งอาจทำให้ไม่สามารถเห็นภาพรวมได้ชัดเจนเท่าที่ควร

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยผู้วิจัยได้นำเสนอในรูปของการบรรยายของแต่ละกรณีตัวอย่าง ดังนี้

กรณีครอบครัว A

บริบท

ครอบครัวนี้ประกอบด้วยสมาชิกทั้งหมด 6 คน ได้แก่ พ่อและแม่ บุตรสาว 3 คนและบุตรชาย 1 คน โดยคุณพ่อมีอายุ 47 ปี ทำงานรับราชการเป็นนายช่างโยธา ส่วนคุณแม่มีอายุ 47 ปีทำหน้าที่เป็นแม่บ้านและรับงานออกแบบและตัดเย็บเสื้อผ้าสตรีเป็นรายได้เสริม ครอบครัวจัดการศึกษาโดยครอบครัวให้กับลูกทุกคน เริ่มตั้งแต่ลูกสาวคนโต ลูกสาวคนรอง ลูกชายคนที่ 3 และลูกสาวคนเล็กซึ่งเป็นกรณีศึกษา อายุ 12 ปี กำลัง

เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปัจจุบันลงทะเบียนกับเขตพื้นที่การศึกษา

ครอบครัวมีประสบการณ์ในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวเป็นเวลา 10 ปี เลือกจัดการศึกษาโดยครอบครัวโดยสรุปได้ 3 ประการคือ 1) แนวคิดพื้นฐานของพ่อแม่ที่ต้องการให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2) มุ่งมั่นให้การศึกษาเรียนรู้เพื่อการปฏิบัติจริงในชีวิต 3) จากการเฝ้ามองเมื่อเลี้ยงลูกด้วยตนเอง ทำให้เห็นธรรมชาติของลูกว่าไม่เหมาะกับการศึกษาในระบบที่เน้นการเรียนที่ถูกกำหนดกรอบตายตัว ทั้งนี้ครอบครัวอาศัยกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมเพื่อเข้าใจชีวิตและสาระทางวิชาการประกอบกันไป ทุกอย่างต้องไม่ขัดแย้งกับแนวคิดพื้นฐานของครอบครัวที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานศาสนาอิสลามและปลูกฝังความรักที่จะเรียนรู้ให้เกิดในตัวลูก พบว่าจุดเริ่มต้นมาจากคุณพ่อ โดยจดทะเบียนที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสตูล ในลักษณะแบบศูนย์การเรียน เป็นรูปแบบการจัดการศึกษาด้วยตนเองพร้อมกับการจัดการศึกษาร่วมกับครอบครัวอื่น ๆ ตามสัดส่วนที่เหมาะสมในช่วงเวลาตามความพร้อม ความสนใจ และข้อจำกัดของแต่ละครอบครัว

การจัดการกระบวนการเรียนรู้

ในการศึกษานี้จะกล่าวถึงการจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนที่เป็นลูกสาวคนเล็กเท่านั้นซึ่งเป็นเด็กที่ได้รับการจัดการศึกษาโดยครอบครัวตั้งแต่อ่อนบาลจนถึงระดับประถมศึกษา พบว่าจากการที่ผู้เรียนได้ใกล้ชิดและคุ้นเคยกับวิธีการเรียนรู้ของพวกเขาที่มาก่อนทำให้ผู้เรียนสามารถปรับตัว เข้าใจและยอมรับกฎเกณฑ์ด้านการเรียนที่ครอบครัวกำหนดร่วมกันได้ดี จากการสังเกตพบว่าคุณแม่และพี่มีส่วนช่วยในการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมากทั้งช่วยสอนและให้คำแนะนำอยู่เป็นประจำ ครอบครัวประยุกต์ใช้แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ครอบครัวเชื่อว่าการเรียนรู้สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาวะที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน รายวิชาที่เรียนเป็นไปตาม

พัฒนาการ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน สามารถเปลี่ยนแปลงได้แม้จะกำหนดตารางเรียนในแต่ละวันแล้วก็ตาม การเรียนการสอนแบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ 1) เลือกเรียนตามรายวิชาต่างๆ ผ่านสถานีวิทยุ โทรทัศน์การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของมูลนิธิ การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เพื่อรับชมรายการ โทรทัศน์ผ่านดาวเทียมตามตารางเวลาที่ออกอากาศ ข้อดีคือผู้เรียนสามารถกลับมาดูย้อนหลังได้ 2) เรียน เสริมตามความต้องการของผู้เรียน เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาอาหรับ ซึ่งเป็นอาจารย์จากภายนอก ส่วนใหญ่ เป็นช่วงเย็นถึงค่ำและมีนักเรียนจากภายนอกมาเรียน ร่วมด้วย ในช่วงบ่ายจะเป็นเวลาว่างผู้เรียนสามารถ เรียนและทำกิจกรรมตามที่ตนเองสนใจ เช่น ช่วยพี่ เลี้ยงม้า ประดิษฐ์ตกแต่งจากวัสดุเหลือใช้ จากลักษณะ ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าครอบครัวใช้นั้นเรื่องเด็กเป็น ศูนย์กลางการเรียนรู้ (Child-centered learning) จากการ ที่ผู้เรียนได้มีทัศนคติการเรียนรู้เรื่องต่างๆด้วยตนเองและ วิถีชีวิตเป็นไปตามแนวคิดการศึกษาแบบองค์รวม (Holistic Education) ทั้งให้ความสำคัญกับกิจกรรม ภาวปฏิบัติทั้งในบ้านและนอกสถานที่ซึ่งเน้นการ เรียนรู้จากประสบการณ์จริง (Experienced-based learning) อยู่เสมอ ในส่วนการประเมิน อาจแบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรก พ่อแม่เป็นผู้ประเมินอยู่เสมอในทุก วันตลอดเวลา ผู้เรียนและครอบครัวใช้การถ่ายภาพ วาด ภาพ การถ่ายวิดีโอ ไปงานเพื่อเป็นหลักฐานร่องรอย ทางการศึกษา ส่วนที่สอง ผู้ปกครองร่วมกับสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาเป็นผู้ประเมินตามเกณฑ์การผ่าน ช่วงชั้นและการจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของ กระทรวงการศึกษาด้วยวิธีการวัดประเมินที่หลากหลาย และตามพัฒนาการที่เป็นจริงของผู้เรียน ซึ่งครอบครัว ต้องทำความเข้าใจระหว่างกันให้ดีกับเจ้าหน้าที่เพื่อลด ความเข้าใจที่ไม่ตรงกันในเรื่องหลักคิดและแนวปฏิบัติ ของการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครอบครัว เพื่อให้ กระบวนการประเมินผลตอบสนองการเรียนรู้ของ ผู้เรียนได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ซึ่งถือว่าเป็นการ ประเมินผลตามสภาพจริง (Authentic Assessment)

จากการสังเกตพบว่าทุกกระบวนการของครอบครัวใช้ การพูดคุยปรึกษากันตลอดเวลาเป็นสื่อกลางในการทำ กิจกรรมการเรียนรู้ การปลูกฝังความรัก ความเอาใจใส่ และความสามัคคีภายในครอบครัว

กรณีครอบครัว B

บริบท

ครอบครัวนี้เป็นครอบครัวเคหะมีสมาชิก 3 คน ได้แก่ พ่อ แม่และลูกชาย คุณพ่ออายุ 46 ปี อาชีพ แพทย์ ทำงานที่โรงพยาบาลกรุงเทพภูเก็ต แผนก ศัลยกรรมกระดูกและข้อ มารดาอายุ 43 ปี จบ การศึกษาสังคมวิทยามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย ปัจจุบันอาชีพแม่บ้าน เดิมรับราชการเป็น นักวิชาการสาธารณสุข งานพัฒนาบุคลากร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดภูเก็ต ผู้เรียนอายุ 12 ปี จัดการศึกษาโดยครอบครัวตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึง ปัจจุบัน กำลังเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปัจจุบัน ลงทะเบียนกับเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัด

ครอบครัวมีประสบการณ์ในการจัดการศึกษา โดยครอบครัวเป็นเวลา 10 ปี ตั้งแต่ระดับอนุบาลจน ปัจจุบัน เหตุผลที่ครอบครัวได้จัดการศึกษาโดย ครอบครัว เนื่องจากตลอดระยะเวลาที่ครอบครัวได้ แสวงหาและได้เรียนรู้ ไปพร้อมกับลูก ทำให้ครอบครัว ได้เข้าใจหลายสิ่งหลายอย่างตามความเป็นจริงว่า สิ่ง ที่จำเป็นที่สุดในการเรียนรู้ของคนเรา คือ ความอยาก เรียนอยากรู้ซึ่งเป็นแรงจูงใจภายในของผู้เรียนแต่ละคน การเรียนรู้ที่เหมาะสมจริงๆ ควรจะตั้งอยู่บนการเรียนรู้ ที่ผาสุกตลอดเวลา เพราะทุกขณะของชีวิตคือการ เรียนรู้

การจัดกระบวนการเรียนรู้

แนวทางจัดการศึกษาของครอบครัวนั้น เป็น แนวทางที่เกิดจากรักจึงได้แสวงหาแนวทางที่ดี ที่สุดที่จะให้ลูกได้สิ่งที่ดีที่สุด พบว่า 1) พุทธศาสนา ให้ คำตอบที่สมเหตุ สมผล และสมบูรณ์ โดยมีประเด็นที่ สะดุดใจ คือ ปณิธานที่ท่านพุทธทาสภิกขุ รวมถึง 2) คำ สอนของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงสอน ใน เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง 3) แนวสุขภาพพึ่งตนตามแนว

เศรษฐกิจพอเพียง ครอบครัวหมายถึงตัวผู้เรียนด้วย จึงตัดสินใจที่จะลองก้าว ออกห่างจากวัตถุนิยม โดยจะมุ่งเน้นไปที่การเรียนรู้ จึงมักเดินทางไปร่วมค่ายสุขภาพแพทย์วิถีธรรมที่ศูนย์การเรียนรู้สุขภาพพึ่งตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง อ.คอนคา จ.มุกดาหารเป็นประจำจนปัจจุบันกลายเป็นจิตอาสา จัดการเรียนการสอนโดยประยุกต์ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 พบว่า สิ่งที่คุณเรียนและครอบครัวดำเนินการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนในขณะนี้ใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่อยู่ในระดับช่วงมัธยมศึกษาตอนต้นผสมอยู่มากแม้ผู้เรียนยังศึกษาอยู่ในระดับประถม โดยเฉพาะวิชาอิเล็กทรอนิกส์ ในประเด็นที่ครอบครัวมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้สำรวจความถนัดและความสนใจของตนเอง ครอบครัวเน้นที่ตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยรวมครอบครัวใช้กระบวนการหลากหลาย ดังนี้ 1) เน้นการเรียนรู้แบบบูรณาการผ่านวิถีชีวิต ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน 2) เน้นใช้วิธีเรียนรู้โดยผ่านการทำกิจกรรมหลากหลายในงานต่างๆที่มีในศูนย์เรียนรู้สุขภาพพึ่งตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงสวนป่าบุญทั้งด้านเกษตรกรรม การทำยาร้านค้า ลงทะเบียน การพูดคุย การแนะนำผู้เข้าอบรมและการดูแลตนเอง เป็นต้น 3) การเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตามความสนใจของผู้เรียนผ่านสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ วีซีดี คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ทั้งนี้สามารถจำแนกเป็นกลุ่มประสบการณ์ ดังนี้ 1) กลุ่มประสบการณ์พัฒนาคุณภาพชีวิต 2) กลุ่มประสบการณ์พัฒนาองค์ความรู้ แพทย์ทางเลือกวิถีธรรม 3) กลุ่มประสบการณ์พัฒนาการเรียนรู้ร่วมกับสังคม 4) กลุ่มประสบการณ์พัฒนาศักยภาพตามความถนัดและความสนใจ ในด้านการประเมินผล ครอบครัวใช้วิธีการที่หลากหลายในการประเมินผลตามสภาพจริงตลอดเวลาอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การปฏิบัติจริง การสังเกต การสัมภาษณ์พูดคุย บันทึกกิจกรรม/ร่องรอยการเรียนรู้ เป็นต้น แต่ไม่ใช่แบบทดสอบความรู้เหมือนในระบบโรงเรียน เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ที่ต่างกัน นอกจากนี้ครอบครัวยังร่วมกับสำนักงานเขต

พื้นที่ ประเมินผลแสดงผลคุณภาพผู้เรียนในการตัดสินใจ การจบระดับการศึกษา

กรณีครอบครัว C

บริบท

ครอบครัวมีสมาชิก 3 คน ได้แก่ พ่อ แม่และคุณพ่อนทำอาชีพปลูกข้าว ในตำแหน่ง เจ้าหน้าที่ห้องปฏิบัติการ สาขาวิชาวิศวกรรมอุตสาหการ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา จบการศึกษาระดับปริญญาตรี คุณแม่มีอายุ 38 ปี ทำงานรับราชการครู เป็นอาจารย์ประจำสาขาวิชาวิศวกรรมอิเล็กทรอนิกส์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา จบการศึกษาระดับปริญญาโท ผู้เรียนที่ได้รับการจัดการศึกษาโดยครอบครัวคือลูกสาวอายุ 8 ปี กำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เป็นเด็กอารมณ์ดี ร่าเริงแจ่มใส อ่อนโยน มีมนุษยสัมพันธ์ดี ข้างสงสัยชอบพูดคุยกับบุคคลทุกวัย มีความเป็นผู้นำ

ครอบครัวมีประสบการณ์ในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวเป็นเวลา 5 ปี ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนปัจจุบัน ครอบครัวเลือกจัดการศึกษาโดยครอบครัว เพราะเชื่อว่าการเลี้ยงดูและให้ความรู้แก่ลูกภายใต้ความรัก การดูแลเอาใจใส่ของครอบครัว ให้ความรัก ความอบอุ่น ทำให้ลูกเป็นคนดีมีเหตุผล มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าคิด กล้าลงมือทำและค้นพบวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ สามารถเรียนรู้ได้ในทุกโอกาสตามสภาพความเป็นจริง และตามความสนใจของผู้เรียน โดยมีพ่อแม่เป็นผู้สนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้ ลูกได้เรียนรู้ตนเอง มีความสุขในการเรียนรู้ที่ไม่มุ่งแข่งขันสู่ความเป็นเลิศ เป็นการเรียนรู้ที่ปราศจากความกลัวจากการสังเกตว่าคุณแม่มีบทบาทอย่างมากในเรื่องนี้

ในการจัดการกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน ครอบครัวจัดการศึกษาโดยครอบครัวร่วมกับโรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดสงขลา ในลักษณะฝากเรียนกับโรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดสงขลา ซึ่งโรงเรียนนับเป็นแหล่งเรียนรู้อีกแหล่งหนึ่ง เพื่อให้

ผู้เรียนมีทักษะชีวิตและทักษะสังคมที่หลากหลายเหมาะสมกับวัย ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตของครอบครัวที่คุณพ่อคุณแม่ต้องออกไปทำงานและอยู่บ้านได้ในบางช่วงเวลา วิธีการจัดการศึกษาใช้อัตราส่วนประมาณ 50 ต่อ 50 ใช้ทรัพยากรของโรงเรียนและการเรียนรู้ในโรงเรียนที่เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยครอบครัวได้มีแนวทางครอบครัวการเรียนรู้ไว้แล้ว ที่บ้าน คุณแม่เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการสอนรายวิชาต่างๆเพิ่มเติม เช่น คณิตศาสตร์ ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ งานประดิษฐ์ เป็นต้น ผ่านการใช้แบบฝึกหัด อินเทอร์เน็ต วีซีดี เกมการศึกษา การวาดภาพ การเขียนบันทึกการเรียนรู้ นอกจากนี้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาอยู่เป็นประจำ เข้าร่วมสังเกตการณ์กิจกรรมกับนักศึกษาในรายวิชาที่คุณพ่อและคุณแม่รับผิดชอบเป็นครั้งคราว และเมื่อสิ้นปีการศึกษาครอบครัวจะนำผลการเรียน หรือผลงานบางส่วนจากโรงเรียน มาร่วมพิจารณาผลการเรียนรู้ ครอบครัวไม่เน้นที่จะแนบสอบจากโรงเรียนทั้งหมด แต่จะดูพัฒนาการด้านต่างๆ ของผู้เรียน ร่วมกับการขึ้นทะเบียนกับโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก อ.เมือง จ.กาญจนบุรี จัดทำแผนการเรียนรู้และประเมินผลโดยครอบครัว นำผลการประเมินของโรงเรียนและหลักฐานร่องรอยทางการศึกษามาจัดทำเป็นรูปเล่มรายงานผลการดำเนินงานตลอดปีการศึกษา นอกจากนี้ยังใช้การสัมภาษณ์ผู้เรียน การสัมภาษณ์บุคคลที่รู้จักผู้เรียน การทดสอบ ซึ่งแยกเป็น 2 ส่วน คือ 1) กลุ่มประสบการณ์เพื่อเสริมพัฒนาการทั้ง 5 ด้าน วัดและประเมินผลจากร่องรอยการเรียนรู้เป็นหลัก 2) ทักษะความรู้ 8 กลุ่มสาระวิชา ประเมินจากร่องรอยการเรียนรู้ ผลการสอบระหว่างภาคของโรงเรียนที่ร่วมโครงการ และผลการสอบที่ทดสอบออกแบบโดยครอบครัว ส่วนเวลาเรียนและกิจกรรม ยึดหยุ่นไปตามความสนใจของผู้เรียน โดยยึดหลักการเรียนรู้อย่างมีความสุข โดยสรุป ครอบครัวใช้หลักสูตรของโรงเรียนร่วมกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นรายบุคคลโดยปรับใช้ตามความสนใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ มีลักษณะเหมือนการเรียนการสอน

ในระบบแต่มีความยืดหยุ่นมากกว่า ครอบครัวมุ่งสร้างให้ผู้เรียนริเริ่มเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นสำคัญหรือการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง (Self-Directed learning) ผ่านกิจกรรมที่หลากหลายทั้งในบ้านและที่โรงเรียนซึ่งถือว่าเป็นแหล่งเรียนรู้หลักของครอบครัว โดยหล่อหลอมการเป็นคนดีของครอบครัวและสังคมผ่านกิจกรรมทางศาสนา

กรณีครอบครัว D

บริบท

ครอบครัวมีสมาชิก 5 คน ได้แก่ พ่อ แม่ ลูกสาวคนโต ลูกชายคนกลางและลูกชายคนเล็ก คุณพ่ออายุ 49 ปี ทำงานธุรกิจเรือประมงและโรงงานปลาป่น จบการศึกษาระดับปริญญาโท ส่วนคุณแม่อายุ 45 ปี เป็นแม่บ้านและกระบวนกรด้านจิตวิวัฒน์ ตั้งแต่ 2548-ปัจจุบัน จบการศึกษาระดับปริญญาโท โดยที่สาวคนโตเข้าศึกษาในระบบโรงเรียน ลูกชายคนกลางและคนเล็กได้รับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาลูกชายคนกลางอายุ 12 ปี กำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากการวิจัยพบว่า แม้ครอบครัวจะจัดการศึกษาโดยครอบครัวเป็นเวลานาน แต่ในช่วงที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูล ครอบครัวกำลังอยู่ในช่วงปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้ของครอบครัวเพื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการและความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง ทั้งนี้ในระดับอนุบาล ผู้เรียนเคยเข้าเรียนในระบบโรงเรียน จากนั้นในระดับประถมศึกษาปีที่ 1-4 เรียนจึงเข้าสู่การจัดการศึกษาโดยครอบครัวพร้อมกับน้องชาย โดยมีคุณแม่รับผิดชอบเป็นหลัก ในช่วงประถมศึกษาปีที่ 5 ครอบครัวตัดสินใจเรียนร่วมกับโรงเรียนนานาชาติที่หาดใหญ่ แต่เรียนได้ไม่นาน โรงเรียนก็ปิดกิจการ กลุ่มพ่อแม่ของนักเรียนจึงพยายามช่วยกันจนในที่สุดจึงตัดสินใจทำโรงเรียนนานาชาติด้วยตนเอง ปัจจุบันเรียนผู้เรียนศึกษาอยู่ Year 5 Term 2-3 ในโรงเรียนดังกล่าวควบคู่กับการจดทะเบียนที่โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก แต่จากการสัมภาษณ์พบว่าสำหรับในปีการศึกษานี้ ครอบครัวอยู่ในระหว่างการตัดสินใจว่าจะจดทะเบียนกับโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก

ต่อหรือไม่ เนื่องจากตอนนี้ผู้เรียนสามารถได้รับการประเมินจบระดับการศึกษาจากประเทศอังกฤษ

ครอบครัวมีประสบการณ์ในการจัดการศึกษา โดยครอบครัวเป็นเวลา 6 ปี ครอบครัวเลือกจัดการศึกษาโดยครอบครัวเนื่องจากครอบครัวเล็งเห็นถึงปัญหาการดูแลเด็กที่ไม่ทั่วถึง เพราะจำนวนครูที่ดูแลมีน้อยกว่านักเรียนในโรงเรียน ระบบการเรียนที่ไม่สอดคล้องกับความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน รวมถึงความพร้อมของครอบครัวที่คุณแม่มีประสบการณ์และพื้นฐานความคิดแนววอลดอร์ฟ (Waldorf) จึงตัดสินใจจัดการศึกษาโดยครอบครัว

การจัดกระบวนการเรียนรู้

ในปัจจุบันครอบครัวจัดการศึกษาโดยครอบครัวร่วมกับทางโรงเรียน ซึ่งเป็นโรงเรียนนานาชาติที่ก่อตั้งโดยความร่วมมือจากบรรดาพ่อแม่ผู้ปกครองที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือต้องการให้การศึกษามีคุณค่าแก่บุตรหลานซึ่งจุดมุ่งหมายดังกล่าวทำให้ทั้งพ่อแม่ผู้ปกครองและครูผู้สอนทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดเพื่อตัดสินใจในวาระต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการพัฒนาการศึกษาและสถานศึกษาของเด็ก ๆ ให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งแตกต่างจากโรงเรียนในระบบ ที่โรงเรียนนี้ผู้ปกครองสามารถพูดคุยปรึกษาและปรับเปลี่ยนได้โดยตรงผ่านการพูดคุยกับคุณครู อาจเนื่องจากจำนวนนักเรียนน้อยจึงดำเนินการให้เข้ากับธรรมชาติของเด็กแต่ละคนง่ายและผู้ปกครองมีความใกล้ชิดกับครูอย่างมาก เพราะร่วมสร้างโรงเรียนนี้มาด้วยกัน โดยใช้หลักสูตรและการรับรองผลการศึกษามาจากต่างประเทศ จัดการศึกษาตามหลักสูตร World-Wide Education Service (WES) ตามหลักสูตรแห่งชาติของกระทรวงศึกษาธิการประเทศไทยที่ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการคุณภาพการศึกษาทางไกล (The Open and Distance Learning Quality Council - ODLQC) ซึ่งได้จัดเตรียมและจัดส่งแผนการสอนและสื่อการเรียนการสอนที่หลากหลายในวิชาต่างๆให้กับผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามการบริหารจัดการของโรงเรียน ซึ่งมีลักษณะโรงเรียนในระบบ

ได้แก่ เวลาเรียนทุกวันตั้งแต่วันจันทร์ถึงศุกร์ แบ่งเป็น 3 ภาคเรียน คือ ภาคเรียนที่ 1 เดือนกันยายนถึงเดือนธันวาคม ภาคเรียนที่ 2 เดือนมกราคมถึงเดือนเมษายน ภาคเรียนที่ 3 เมษายน ถึงเดือนสิงหาคม มีการจัดการเรียนตามรายวิชาในแต่ละวัน ได้แก่ อังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ศิลปะ ภาษาไทย วิชามนุษยศาสตร์ (Humanities) พลศึกษา เทคโนโลยีและการออกแบบ เนื่องจากผู้เรียนจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียน จึงใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีที่โรงเรียนจัดหาไว้ให้ เช่น บอร์ดประกาศ สนามเด็กเล่น ห้องสันทนาการ และการออกไปทัศนศึกษาภายนอกอยู่เป็นประจำ ส่วนที่บ้าน ครอบครัวมักไปปฏิบัติธรรม ไหว้พระสวดมนต์ ที่วัดต่างๆบริเวณใกล้บ้าน สิ่งที่สำคัญอีกอย่างคือ การฟังวิทยุในรถ ซึ่งมักทำให้ผู้เรียนเกิดคำถามและต้องการหาคำตอบอย่างกระตือรือร้น ซึ่งถือเป็นสื่อที่ได้ผลอย่างมากสำหรับครอบครัว ขณะเดียวกันครอบครัวก็ขึ้นทะเบียนกับโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก อ.เมือง จ.กาญจนบุรี ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จัดทำข้อมูลครอบครัวและผู้เรียน แนวคิดและวิธีการกิจกรรมการเรียนรู้โดยครอบครัวและหลักฐานร่องรอยทางการศึกษาในรูปเล่มรายงานผลการดำเนินงานบ้านเรียน ตลอดปีการศึกษา ในด้านการประเมินผลของโรงเรียน เป็นไปตามที่หลักสูตรของ WES ซึ่งปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับโรงเรียนและผู้เรียนในภูมิภาคเอเชีย มีการสอบวัดผลและเกณฑ์ประเมินผลการเรียน เมื่อโรงเรียนรวบรวมแล้วจึงส่งผลการเรียนพร้อมทั้งหลักฐานร่องรอย เพื่อให้ WES รับรองผลการเรียน ส่วนครอบครัวใช้วิธีการที่หลากหลาย ตลอดเวลาอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การปฏิบัติจริง การสังเกต การสัมภาษณ์พูดคุย บันทึกกิจกรรม ภาพถ่าย วิดีโอ โดยเน้นการประเมินผลเพื่อสร้างพัฒนาการและความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ของผู้เรียน

โดยสรุปแล้ว พบว่าบริบทในการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยครอบครัวมีความคล้ายคลึงและแตกต่างกัน ดังนี้ ด้านภูมิหลังของพ่อแม่ที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวทั้ง 4 ครอบครัวมีความพร้อมในการจัด

การศึกษาค่อนข้างสูง โดยทั้ง 4 ครอบครัวมีผู้ปกครอง จบการศึกษาระดับปริญญาตรีอย่างน้อย 1 คน อยู่ในวัย กลางคนและถือได้ว่าประกอบอาชีพที่มีความมั่นคง ทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้สองครอบครัวเลือกใช้ชีวิต ทะเบียนกับเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัด ส่วนอีกสอง ครอบครัวเลือกการจดทะเบียนร่วมกับองค์กรเอกชน ในประเทศหรือต่างประเทศ โดยมีจุดมุ่งหมาย เหมือนกัน คือ ครอบครัวให้ตอบสนองวิถีชีวิตและการ เรียนของครอบครัวให้มากที่สุด ด้านมูลเหตุในการจัด พบว่า ครอบครัวมีหลากหลายเหตุผลประกอบกัน แต่ ส่วนที่คล้ายคลึงกัน คือ วิธีการเรียนรู้ในโรงเรียนไม่ เหมาะสมกับธรรมชาติของผู้เรียนและต้องการปลูกฝัง นิสัยรักการเรียนรู้ให้ยั่งยืน ด้านปรัชญาและแนวคิด แต่ ละครอบครัวมีแนวคิดแตกต่างกันไปตามแต่ ประสบการณ์ของผู้ปกครอง แต่แนวคิดร่วมพื้นฐานที่ เชื่อมั่นเหมือนกัน คือ แนวคิดแบบองค์รวม ในส่วน การจัดกระบวนการเรียนรู้ของการจัดการศึกษาโดย ครอบครัว เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ปรับให้สอดคล้องกับ ธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียนตลอดเวลา ครอบครัว ใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในบ้านและนอกบ้าน อย่างคุ้มค่าที่สุด ด้านการประเมินผลการเรียนรู้ ดำเนินการสอดคล้องกับรูปแบบการจดทะเบียนของแต่ละ ครอบครัว แต่สิ่งที่สอดคล้องกันที่เด่นชัด คือ ผู้ปกครองต่างมีส่วนร่วมในการประเมินการเรียนรู้ซึ่งมี พื้นฐานมาจากการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) ซึ่งข้อค้นพบเหล่านี้ล้วนช่วยเหลือหลอม ผ่านวันเวลาจนทำให้แต่ละครอบครัวค้นพบวิธีการ เรียนรู้ที่แท้จริงของตนเอง

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาบริบทของครอบครัวที่ จัด การศึกษาโดยครอบครัวจากกรณีศึกษาทั้ง 4 ครอบครัว ในภาคใต้ของประเทศไทย พบว่าภูมิหลังของพ่อแม่ที่ จัดการศึกษาโดยครอบครัวมีความพร้อมในการ จัด การศึกษาค่อนข้างสูง พิจารณาจากหลายองค์ประกอบ ดังนี้ ผู้ปกครองที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวทั้ง 4

ครอบครัวจบการศึกษาระดับปริญญาตรีอย่างน้อย 1 คนและ 3 ใน 4 มีผู้ปกครองอย่างน้อย 1 คนจบปริญญา โท ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในประเทศ สหรัฐอเมริกาว่าระดับการศึกษาอย่างเป็นทางการของผู้ปกครองนั้นสูงกว่าค่าเฉลี่ย (Ray, 2009) ครอบครัว ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในตัวเมือง ซึ่งอาจสืบเนื่องมาจาก สถานที่ทำงานของผู้ปกครองที่ตั้งอยู่ในตัวเมือง ทั้งนี้ พบว่าผู้ปกครองทั้ง 4 ครอบครัวอยู่ในวัยกลางคนและ ถือได้ว่าประกอบอาชีพที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ได้แก่ วิศวกรโยธา แพทย์ ธุรกิจประมง อาจารย์ มหาวิทยาลัย ซึ่งลักษณะนี้อาจเป็นส่วนหนึ่งที่เอื้อให้ ครอบครัวสามารถบริหารจัดการเรื่องเวลาในการดูแล ครอบครัวและการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้ดี เพราะในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวส่วนใหญ่ต้อง มีผู้ปกครองคนใดคนหนึ่งดูแลรับภาระในเรื่องนี้เป็น หลัก ซึ่งผลการวิจัยพบว่าคุณแม่ทำหน้าที่รับผิดชอบใน การจัดกระบวนการเรียนรู้และให้คำแนะนำให้กับ ผู้เรียนเป็นหลักทั้งสี่ครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับ Ray (2010) ที่พบว่าคุณแม่ส่วนใหญ่ (81%) ไม่ได้อยู่ใน กลุ่มคนทำงาน ส่วนของคุณพ่อเกือบทั้งหมด (97.6%) จะทำงานประจำ

เมื่อครอบครัวมีความพร้อมจึงนำไปสู่การ ตัดสินใจเลือกรูปแบบการจัดการศึกษาและการ จดทะเบียนเพื่อให้สอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของ ผู้เรียนและครอบครัวให้มากที่สุด พบว่าสองครอบครัว เลือกใช้ชีวิตทะเบียนกับเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัด โดยมีเหตุผลตรงกัน คือ ต้องการใช้สิทธิเรื่องโอกาส ทางการศึกษาและปฏิบัติเพื่อเป็นการปูทางเป็นตัวอย่าง ให้กับครอบครัวอื่นที่สนใจ คำนึงถึงความสะดวกใน การติดต่อประสานงานและความยั่งยืนในการ จัด การศึกษาโดยครอบครัวในอนาคต ส่วนอีกสอง ครอบครัวเลือกการจดทะเบียนร่วมกับองค์กรเอกชน ในประเทศหรือต่างประเทศ เนื่องจากการดำเนินการมี ความยืดหยุ่นสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน มากกว่า วิธีและกฎเกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้ที่ ครอบครัวทำได้ยากกว่า รวมถึงช่วยลดปัญหาเรื่องการ

ติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐและความเข้าใจที่ไม่ตรงกันในเรื่องการจัดการศึกษาในครอบครัวที่มีหลักแนวคิดที่แตกต่างจากการจัดการศึกษาในระบบซึ่งยังคงเป็นปัญหาสำคัญในการจัดการศึกษาในครอบครัว

จากผลการวิจัยพบว่า สาเหตุสำคัญในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวมีหลายเหตุผลประกอบกันในแต่ละครอบครัว มีดังนี้ 1) กระบวนการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในระบบไม่เหมาะสมกับธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียน 2) ต้องการปลูกฝังนิสัยรักการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตในอนาคต 3) มีความเชื่อมั่นว่าการจัดการศึกษาให้บุตรด้วยตนเองที่มีพื้นฐานมาจากความรักจะช่วยให้ผู้เรียนได้พบรูปแบบการเรียนรู้ของตนเองที่ดีที่สุดและกลายเป็นคนดีของสังคม 4) ประสบการณ์ที่ผู้ปกครองได้รับทำให้เกิดอิสระทางความคิดและแรงบันดาลใจในการจัดการศึกษาที่แตกต่าง

นอกจากนี้ยังพบว่า แม้ว่าแต่ละครอบครัวจะผ่านประสบการณ์ด้านปรัชญาและแนวคิดแตกต่างกันไป เช่น แนวคิดของมอนเตสซอรี (Montessori) แนวคิดของวอลดอร์ฟ (Waldorf) ซัมเมอร์ ฮิลล์ (Summer Hill) หลักการทางศาสนา แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น แต่แนวคิดร่วมพื้นฐานที่ทั้ง 4 ครอบครัวเชื่อมั่นเหมือนกัน คือ แนวคิดแบบองค์รวมที่เชื่อว่ากระบวนการเรียนรู้เป็นการเชื่อมโยงประสบการณ์ต่างๆของมนุษย์ (Miller, 2007) เราไม่สามารถแยกการเรียนรู้จากวิถีการดำรงชีวิตและยอมรับศักยภาพที่แตกต่างของเด็กแต่ละคน ซึ่งเชื่อมโยงไปถึงแนวคิดการยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางที่การจัดการศึกษาโดยครอบครัวสามารถจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องตามความต่างและความต้องการเรียนรู้ของเด็กแต่ละคนอย่างแท้จริง

ผลการศึกษาการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของครอบครัวที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวจากกรณีศึกษาในภาคใต้ แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นและความพยายามในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของครอบครัวที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างแท้จริงและการเรียนรู้จาก

ประสบการณ์ตรง มีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้และนิสัยของผู้เรียนตลอดเวลา ผู้จัดการศึกษานำในเรื่องความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนซึ่งแตกต่างกันตามอายุ สภาพแวดล้อม ที่สำคัญคือสอดคล้องกับการดำรงชีวิตและการทำงานของผู้ปกครองได้เป็นอย่างดี ทุกกระบวนการมีความยืดหยุ่นและวางแผนร่วมกันผ่านกระบวนการพูดคุยในครอบครัว ซึ่งถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ตลอดเวลาตั้งแต่เริ่มจัดการศึกษาจนปัจจุบัน อาจเนื่องจากการจัดการศึกษาโดยครอบครัวนั้นไม่มีรูปแบบเฉพาะที่ตายตัวทั้งนี้สำหรับ กรณีศึกษาที่ผู้เรียนอยู่ใน การศึกษา ระดับประถม ซึ่งมีอายุน้อยและยังขาดประสบการณ์ ผู้ปกครองจำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมอย่างยิ่งในการเลือกหลักสูตร พิจารณาวิธีการจัดการเรียนการสอน รวมถึงการใช้สื่อและแหล่งเรียนที่เหมาะสมกับวัย โดยครอบครัวใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกบ้านอย่างคุ้มค่าที่สุด ปรับเปลี่ยนอย่างทันสมัย และตรงความต้องการของผู้เรียนอยู่เสมอ โดยสื่อที่สำคัญที่สุดของทุกครอบครัว คือ พ่อและแม่ และวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนซึ่งมีพื้นฐานมาจากการประเมินตามสภาพจริง ที่รวบรวมข้อมูลจากสิ่ง que ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง รวมถึงกระบวนการและผลงาน ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตได้ ทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาาร่วมกัน ทั้งคอยสังเกต สอบถามและแนะนำผู้เรียนอยู่เสมอทั้งในเรื่องการเรียนและการดำรงชีวิต ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบันครอบครัวต้องใช้เวลาและประสบการณ์ โดยการลองผิดลองถูกตลอดเวลา เพื่อค้นหารูปแบบการเรียนรู้ที่ดีที่สุดให้กับผู้เรียน ยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้นทั้งที่ดีและไม่ดีร่วมกันทั้งครอบครัว เพราะถือว่าสิ่งเหล่านั้นในชีวิตล้วนเป็นการเรียนรู้ทั้งสิ้นซึ่งสอดคล้องกับหลักการสำคัญของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวเป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

1. การนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ประโยชน์ เสนอให้ควรเข้ามาช่วยเหลือส่งเสริมผลักดันให้ครอบครัวที่มีประสบการณ์ยาวนานได้กลายเป็นครอบครัวตัวอย่างเพื่อช่วยเสริมสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน

2. ในการศึกษาครั้งต่อไป อาจทำศึกษาเปรียบเทียบระดับภูมิภาคหรือการเตรียมความพร้อมในการเป็นผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวในบริบทของประเทศไทย เพื่อให้เห็นภาพรวมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความฉบับนี้สำเร็จได้เนื่องจากผู้วิจัยได้รับความกรุณาอย่างยิ่งจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครอบครัวผู้จัดการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ที่ได้อนุเคราะห์ให้ข้อมูลด้านต่างๆ ด้วยไมตรีจิตอยู่เสมอ ทั้งนี้ขอขอบพระคุณคณาจารย์ในคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่คอยเมตตาให้ความรู้และคำแนะนำ รวมถึงความมีน้ำใจของผู้มีอุปการะคุณทุกท่านในการติดต่อประสานงาน

เอกสารอ้างอิง

- ประเวศ วะสี. 2553. ระบบการศึกษาที่แก้ความทุกข์ยากของคนทั้งแผ่นดิน. นครปฐม: ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2549. คู่มือครอบครัว ก้าวแรกสู่บ้านเรียน : หลักคิดและกระบวนการเข้าสู่การศึกษาโดยครอบครัว (Home School). กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2550. รายงานการวิจัยภาคีบ้านเรียนการจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างครอบครัว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและเครือข่าย. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. 2551. คัมภีร์กศน. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็น.เอ.รัตนะเทรตดิ้ง.

- Lincoln, Y.S., & Guba, E.G. 1985. Naturalistic inquiry. Beverly Hills, Calif: Sage Publications.
- Merriam, S.B. 2009. Qualitative research: a guide to design and implementation. 2nd ed. San Francisco: John Wiley & Sons, Inc.
- Miller, J.P. 2007. The Holistic Curriculum. 2nd ed. Toronto; Buffalo; London: University of Toronto Press.
- Ray, B.D. 2009. Homeschool Progress Report 2009: Academic achievement and demographics. Retrieved January 20, 2014, from http://www.hslda.org/docs/study/2009/2009_ray_studyfinal.pdf
- Ray, B.D. 2010. Academic Achievement and Demographic Traits of Homeschool Students: A Nationwide Study [Electronic version]. Academic Leadership Journal. 8(1): 1-40.
- Seidman, I. 1998. Interviewing as qualitative research: A guide for researchers in education and the social sciences. 2nd ed. New York: Teachers College, Columbia University.